

УДК 355.02(477) (091):321.01

Богдан Левик

**ДЕРЖАВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ:
ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ**

Стаття присвячена формуванню військової політики України у роки її незалежності. Проведено аналіз здобутків України після добровільної відмови від ядерної зброї і підписання Будапештського меморандуму, декларації про позаблоковість та постійний нейтралітет, ухвалення "харківських" угод 2010 р. Проаналізовано нові редакції "Стратегії національної безпеки і оборони", "Військової доктрини". Розглянуто вплив перебування Чорноморського флоту Російської федерації на стан безпекового середовища України.

Ключові слова: Україна, військова політика, військова безпека, незалежність, позаблоковість.

Проблеми військової безпеки України, як і проблеми національної безпеки і оборони залишаються найбільш складними, а одночасно найбільш популярними серед сучасної тематики державного забезпечення національних інтересів. Її стан тривалий час перебував поза увагою українських політиків та державних діячів. Актуальність теми очевидна на тлі появи ознак милітаризації окремих країн, тенденцій виникнення нової "холодної війни" [1, с. 338]. "Бути сильними – найкраща гарантія національної безпеки".

Метою статті є аналіз формування системи державного забезпечення військової безпеки України, її становлення за роки незалежності.

Для досягнення поставленої мети поставлено наступні завдання: дослідити конституційно-законодавчі акти, міжнародні документи, які лягли в основу державного забезпечення безпеки і оборони України; провести комплексний аналіз сучасного стану військової безпеки України та визначити фактори впливу.

Аналіз історіографії дає підстави стверджувати, що питання забезпечення військової безпеки України досить широко представлені у наукових колах. Разом з цим, ця тема залишається недостатньо висвітленою складовою військової історії України. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених цій проблематиці, усі вони мають фрагментарний характер, оскільки присвячені лише окремим її складовим.

Оборонний та безпековий простір України досліджували: В. Горбулін, О. Литвиненко [2–4]. Наукова розвідка В. Горбуліна та О. Литвиненка "Національна безпека: Український вимір" вказує, що обговорення стратегічних проблем національної безпеки та військової безпеки, як її основної складової має бути максимально відвертим [3]. В. Богданович [5]. Вивченню проблемного поля національної безпеки присвятив монографію Г.Ситник "Державне управління національною безпекою" [6], тій же темі присвячена його докторська дисертація "Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: теорія і практика" [7].

Військовому плануванню безпеки та оборони присвячені роботи А. Іващенко [8], А. Невольниченка, В. Шевченка, Є. Шелеста, М. Шпури, Ю. Бодрика [9–10].

Історіографію військової історії збагатили і безпосередні учасники прийняття військово-політичних рішень, керівники військового відомства України В. Гудима, О. Зatinaйко, О. Кузьмук, М. Пальчук, В. Радецький, В. Собков, В. Шкідченко [11–13].

Інші вітчизняні дослідники з проблематики національної безпеки і оборони, такі як А. Кузьменко, О. Палій, М. Пендюра, В. Кобринський, Л. Хилько, Л. Шепілова, Л. Чекаленко, Л. Абалкін, В. Андрійчук, О. Архипов, О. Барановський, О. Беляєв, Є. Бершеда, І. Богданов, О. Бодрук, Бірюченко А., З. Варналій, А. Гальчинський, В. Предборський, Б. Гарін, Б. Губський, М. Єрмошенко, Я. Жаліл, Л. Жук, В. Кириленко, В. Кухаренко, В. Мунтян, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Пирожков, В. Предборський, Д. Прейгер, А. Сухоруков, Ю. Тараненко, А. Шевцов досліджували відповідність стратегії та концепції дійсному стану національної безпеки, вплив ступеня можливої участі України в НАТО на стан військово-політичної захищеності країни, якість розробки нових документів з питань національної безпеки, можливість створення її недержавного забезпечення, добротність державного контролю і управління системою національної безпеки, ступінь сформованості національних інтересів, цілісність концепції у політичній думці, якість обґрунтування ключових понять і категорій, участь партій і громадських організацій у забезпеченні національної безпеки, роль зовнішньополітичних механізмів у забезпеченні національних інтересів [15–21].

Проведений аналіз чинників, які обумовили розробку базових документів військової політики України свідчить про те, що необхідність їх формування зумовлювалася соціально-політичними та економічними процесами, які відбувались на її території і у світі загалом.

Після розпаду СРСР, Україна отримала шанс для самовизначення подальшого свого політичного розвитку, визначення національних пріоритетів, нової побудови системи національної безпеки, модернізації та трансформації своїх збройних сил в існуючі колективні військово-політичні та безпекові міжнародні системи, регіональні організації. Наша держава обрала самостійний демократичний шлях розвитку [22, с. 415].

8 грудня 1991 р. Україна, Білорусія та Росія підписали договір про створення Співдружності незалежних держав (СНД). 21 грудня цього ж року до них приєдналось ще 8 колишніх радянських республік, а у жовтні 1993 р. до співдружності прийняли Грузію. Україна виступила співзасновницею організації, але не підписала угоду в цілому і не ратифікувала статуту СНД, тому перебуває у статусі спостерігача. Україна заперечила перетворення СНД на міждержавне утворення з своїми органами влади і управління, а також надання їй статусу суб'єкта міжнародного права. 21 грудня 1991 р. Україна заявила про те, що рішення СНД можуть носити тільки рекомендаційний характер, а її кордони з Росією та Білорусією є недоторканими, вона створюватиме власні збройні сили (ЗС) на базі радянської армії, дислокованої на її території, прагнутиме набути без'ядерного статусу на підставі "Декларації про державний суверенітет" і не входить до військових блоків, а перебування ядерних стратегічних запасів колишнього СРСР на території України є тимчасовим. Ці положення залишились обов'язковими для Президента України, Прем'єр-міністра та структурних ланок виконавчої влади [23].

IX розділ "Внутрішня і зовнішня безпека" Декларації про державний суверенітет проголосив намір України у майбутньому набути статусу постійно нейтральної держави [24, с. 129].

Україна не бере участі у роботі Ради колективної безпеки СНД. У засіданнях Ради міністрів оборони Україна бере участь виключно у якості спостерігача. Наша держава обмежує свою участь у багатосторонній військовій, прикордонній співпраці та миротворчій діяльності. Однак приймає участь у роботі антитерористичного центру СНД. 14 серпня 2008 р. Грузія прийняла рішення про вихід з СНД і 18 серпня 2009 р. припинила своє членство. Таким чином, СНД на сьогодні час нараховує 10 країн-членів. Головні інтереси України у співпраці у рамках СНД знаходяться у гуманітарній сфері, пріоритет – у економічній співпраці.

Україною не підписані Договір про колективну безпеку від 15 травня 1992 р., положення про Раду міністрів оборони від 15 травня 1994 р., рішення Ради глав держав про штаб з координації військового співробітництва, рішення про затвердження "Положення про колективні сили з підтримки миру у СНД" від 10 січня 1996 р., Договір про співпрацю в охороні кордонів держав-учасниць від 26 травня 1995 р. [25].

15 травня 1992 р. сім пострадянських республік Вірменія, Білорусія, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан і Узбекистан на чолі з Росією підписали "Договір про колективну безпеку" і заснували військово-політичну Організацію договору про колективну безпеку – ОДКБ, вважаючи цей шлях найбільш прийнятним для забезпечення власної національної безпеки і оборони. Україна не увійшла до ОДКБ.

Три колишніх радянських республік (Молдова, Грузія), серед них і Україна, остаточно не визначились і перебувають у багатовекторному або частково ізольованому становищі, вважаючи свою позицію самостійною і незалежною, що становить певні ризики та загрози у військово-оборонній сфері у теперішній час та найближчій перспективі.

Зі здобуттям незалежності нашою державою, між Росією і Україною розпочалось протистояння, що триває до цього часу. Для України залишається військово-політичною проблемою перебування на її території військових підрозділів РФ. Нейтралітет України не визнаний і залишається політичною декларацією. В умовах позаблоковості та задекларованого постійного нейтралітету Україна може розраховувати тільки на власні збройні сили і здоровий глузд потенційного агресора.

Під час економічної кризи і фінансової скрути Україна пробує реформуватися та модернізувати свої збройні сили. З власної ініціативи наша держава відмовилась від Північноатлантичної інтеграції і перспектив вступу до Євросоюзу, перетворившись на "сіру", буферну, транзитну країну. Географічно європейська країна цурається увійти в європейське співтовариство на основі демократичних цінностей. Наші стратегічні партнери США, Росія, Китай, Молдова, Польща все більше віддаляються від України. Країна шукає баланс між своїми національними інтересами і відносинами з США, Росією, Китаєм, країнами Європи. Провідні країни світу не можуть бачити в Україні надійного та передбачуваного партнера через часту зміну стратегії зовнішньополітичного курсу. Відносини з Росією для України нерівноправні, без дотримання балансу національних

інтересів і взаємної поваги. Європа і США очікують від української влади реальних демократичних змін [32; 36].

Україна не може будувати свою військову політику, не враховуючи позиції Росії та своїх безпосередніх сусідів. Росія прагне стратегічної залежності України. Тиск з боку Росії йде з використанням політичних, економічних (енергетичних) важелів, дипломатичних, інформаційних. РФ проникла і продовжує проникати у бюджетоутворюючі вітчизняні галузі. Україна оточена з двох сторін антагоністичними військово-політичними блоками – НАТО і ОДКБ, які володіють ядерним потенціалом [27; 29].

Українська держава потребує політичної стратегічної рішучості на цьому шляху. Спроба винести питання військової стратегії на всенародний референдум – це політизація військово-оборонних рішень. Ці питання суто фахові. Рішення з цих питань приймає військово-політичне керівництво країни. Інтеграція України до НАТО була українською ініціативою. На даний час, країни-засновники Альянсу перестали обговорювати "українське питання". США (адміністрація Обама) не втручаються у російсько-український конфлікт з цієї проблеми. Питання вступу України до НАТО було серйозною проблемою в україно-російських відносинах [28].

Фінансові витрати України на потреби військової оборони перебувають на недостатньому рівні, армія хронічно недофінансовується. Для прикладу, вони вп'ятеро менші від оборонних витрат Польщі, де населення менше і його чисельність становить 38 млн, а чисельність армії сягає 100 тис. військовослужбовців. Російська влада виділила 23 трильйони карбованців на програми розвитку своїх збройних сил та модернізацію оборонно-промислового комплексу [37].

У концептуально-стратегічних та доктринних документах Україна чітко не визначила свої виклики, ризики, загрози та небезпеки у військовій сфері, хоча вони присутні: придністровський конфлікт, перебування російського військово-морського флоту на українській території, енергетична залежність, відсутність реальних військово-політичних гарантій за добровільну відмову від ядерної зброї, низька боєздатність збройних сил тощо. У нас не має потенційного противника. Україна не є гравцем на театрі військових дій Європи, хоча проводить реформу збройних сил у напрямку більшої оперативної сумісності зі збройними силами НАТО, ОБСЄ та миротворчими силами ООН, відмовляючись від участі у протиракетній системі оборони Європи. Україна також не визначила свої зовнішньополітичні пріоритети у військово-технічній співпраці з іноземними державами, через неспроможність державного фінансування науково-дослідної та конструкторської роботи, відсутності єдиних технічних стандартів. Військовий напрямок вимагає поглиблення оперативності і сумісності як у виробництві, так і застосуванні військової техніки та озброєння [32; 33].

Підписавши 5 грудня 1994 р. "Будапештський меморандум", Україна втратила свій військовий ядерний стратегічний і тактичний потенціали, не отримавши реальної гарантії безпеки від Великої Британії, США, Франції, Росії, Китаю. Сторони меморандуму взяли на себе відповідальність утримуватись від тиску на Україну. Росія відмовилась від надання додаткових гарантій, посилаючись на Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною та Російською Федерацією, де у ст. 3 говориться: "Високі Договірні Сторони будують відносини одна з одною на основі принципів взаємоповаги суверенної рівності, територіальної цілісності, непорушності кордонів, мирного врегулювання суперечок, незастосування сили або погрози силою, включно з економічними та іншими способами тиску..." . Виходячи з тексту наведених міжнародних документів, Російська Федерація двічі констатувала свої наміри про незастосування у відношенні України будь-якого тиску. Ці зобов'язання не виконуються. Механізму відповідальності не передбачено. У цьому протистоянні наша держава залишилась самотньою [26; 27].

Відмовившись від ядерного чинника, Україна намагається забезпечити національну безпеку виходячи з положень міжнародних договорів. 6 липня 2010 р. 345 депутатів Верховної Ради України проголосували за постанову про звернення депутатів "Без'ядерному статусу України – реальні гарантії" до законодавчих органів США, Великої Британії, Франції, Росії та Китаю (країни-гаранти). З Китаєм такі адресні гарантії безпеки Україні пощастило отримати, домовившись підписати спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства від 20 червня 2011 р. Такі договори мали б бути логічним кроком для розвитку Будапештського меморандуму [28].

21 квітня 2010 р. без попереднього громадського обговорення президенти Росії та України Д. Медведєв та В. Янукович підписали Харківські угоди про продовження перебування російського військово-морського флоту на 25 років в обмін на обіцянку знизити ціну на газ. 27 квітня 2010 р. Верховна рада ратифікувала угоду. До цього законопроект був підтриманий профільним парламентським комітетом та особисто Президентом України В. Януковичем. За результатами голосування 236 голосів – за, 0 – проти, 2 – не голосували. У відповідності до реєстрації у сесійній залі на той час знаходилось 211 депутатів. Закон України про ратифікацію згаданої Угоди від 27 квітня 2010 р. № 2153 –VI продовжив перебування Чорноморський флот РФ з 2017 р. ще на 25

років, з правом додаткової автоматичної пролонгації на п'ять років після 2042 р. Ратифікація відбулась у парламенті без обговорення. Орендна плата за перебування ЧФ РФ у розмірі 100 млн доларів передбачена з 2017 р. [29].

Пролонгація перебування російського флоту на території України є серйозною перешкодою на інтеграційному шляху до ЄС, не відповідає національним інтересам нашої держави. Цей факт несе виклик безпеці країнам Чорноморського регіону. Це проявляється в інцидентах у ході навчання російських підрозділів на території Криму, у проблемах контролю за їх діяльністю, чисельністю та озброєнням, у нецільовому використанні відповідної інфраструктури, в багатьох випадках відсутності угод про її оренду, у незаконному утриманні гідрографічних об'єктів. Україна немає можливості гарантувати факт відсутності ядерної зброї на кораблях РФ, що базуються на території нашої країни. Російський Чорноморський флот має на озброєнні ракетний крейсер "Москва", сторожові катера "Питлівий", "Ладний", літаки типу Су-24, бойові гелікоптери Ка-27, які потенційно можуть вважатись носіями ядерних боєзарядів [30]. Військові підрозділи ЧФ Росії безконтрольно перетинають державний кордон України та безконтрольно пересуваються територією України, грубо нехтуючи українським законодавством. Присутність ЧФ вносить суспільно-політичну нестабільність на Кримському півострові, дає підґрунтя для активізації проросійських організацій, які роблять спроби посіяти серед населення сепаратизм. Не врегульованими залишаються питання екологічної безпеки, використання повітряного простору і військових полігонів для проведення бойової підготовки, дислокації об'єктів соціально-економічної сфери ЧФ на території України у м. Севастополі, здійснення контролю за діяльністю військових формувань РФ, проведення верифікації (перевірка відповідності кількісного складу і основних озброєнь). Майно, приміщення і земля, якими користується ЧФ не інвентаризовані, не оцінені, договорів оренди не має, плата за користування не поступає. Мають місце ряд інших проблем, як зберігання сотень тисяч тонн токсичного ракетного пального, яке загрожує екологічною катастрофою. Разом з військовими підрозділами у Криму розташована військова розвідка Генерального штабу ЗС РФ, яка як самостійний орган проводить збір, обробку і передачу інформації, спрямовану на захист національних інтересів Росії. Зазвичай, російська чорноморська військова розвідка працює проти сусідніх країн-членів НАТО: Болгарії, Румунії та Туреччини, що опосередковано втягує нашу державу у протистояння з цими державами. Все це стає причиною політичного напруження. Не виконання військовими підрозділами ЧФ РФ українського законодавства, а особливо Закону України "Про порядок допуску та умови перебування підрозділів Збройних Сил інших держав" від 22 лютого 2000 р. провокує міжнародні правові інциденти, можливе пасивне втягування нашої держави у військові конфлікти. Характерним прикладом може слугувати факт використання військових підрозділів ЧФ РФ з території України у російсько-грузинській війні 2008 р. Згідно з резолюцією 29-ї сесії Асамблеї ООН, Україна може розглядатись як співучасник агресії. Слід зазначити, що двосторонніх угод між Україною та Росією, які б забороняли застосовувати сили ЧФ з нашої території не має [29-30].

Російська сторона розпочала модернізацію кораблів та авіації ЧФ, відновлення використання протиракетних об'єктів у Мукачевому та Севастополі, про спільну протиракетну і протиповітряну оборону, придбання Україною російських зенітно-ракетних комплексів С-300 та С-400. На зустрічі з командирами дивізій і бригад РФ у лютому 2012 р. прем'єр-міністр В. Путін висловив думку, що Росія не збирається виводити з Криму Чорноморський флот і вважає таку угоду унікальною [38].

Нашій державі слід визначитись і у відношенні до європейської протиракетної оборони (ЄвроПРО). НАТО формує її понад 10 років для захисту військ і об'єктів у Європі. Балістичні ракети будуть перехоплюватись протиракетами у космічному просторі. У реалізації ЄвроПРО беруть участь Польща, Румунія, Болгарія, прибалтійські республіки, Туреччина. Росія декілька разів змінювала своє відношення до цього оборонного проекту і дійшла висновку, що створюватиме власну протиракетну оборону. Першим кроком РФ у цьому напрямку є розміщення радіолокаційної станції (РЛС) попередження про ракетний напад у Калінінградській обл. США розгортання ПРО у Європі віднесли до військових пріоритетів. Україна не висловила своєї офіційної позиції стосовно ЄвроПРО, залишаючись для США і НАТО буферною зоною між Європою та Росією. НАТО влаштовує позаблокову політику України, бо така ситуація не загострює її відносини з Росією.

Питання військової політики відображені у Конституції України ст. 106, Основах (концепції) національної безпеки, Основах (концепції) зовнішньої політики, Законах України "Про основи зовнішньої та внутрішньої політики", "Про основи національної безпеки", "Про оборону України", "Про Збройні сили України", "Про розвідувальні органи України" "Про цивільну оборону України" та інші [31, с. 63].

На початку квітня 2011 р. Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України розробив нову редакцію Стратегії національної безпеки, у якій перераховані усі внутрішні та зовнішні загрози. До цього Кабінет Міністрів України виконував попередню Стратегію національної безпеки

2007 р. Слід зазначити, що у документі не вказані прямі військові загрози. Увага акцентується на зменшенні гарантій безпеки для позаблокових країн в умовах зростання напруги та дестабілізації у світі, а також розповсюдження проявів тероризму, піратства, нелегальної торгівлі зброєю. Окремо згадується про заморожені конфлікти на кордоні України – Придністров'ї, не вирішене питання делімітації та демаркації морських кордонів між Україною і Російською Федерацією, незавершеність визначення умов перебування російського військового флоту у Криму [32].

Серед внутрішніх загроз названо корупцію, невиконання законів та їх недосконалість, економічну нестабільність, енергетичну залежність, демографічну кризу, нестабільну ситуацію у суспільстві. Стратегія національної безпеки України офіційно опублікована у посланні Президента України "Модернізація – наш стратегічний вибір" як додаток до розділу 4 "Україна в посткризовому світі". Стратегія передбачає проведення політики позаблоковості (основа оборонної доктрини) та багатополарності у міжнародних відносинах, продовження політики євроінтеграції, співпрацю з стратегічними партнерами РФ і США, активізація особливих інтересів у Центрально-Східній Європі та Чорноморсько-Каспійському регіоні, забезпечення національної безпеки за власний рахунок, створення "периметру безпеки" вздовж кордону України, участь в оборонній політиці ЄС, продовження інтенсивної співпраці з НАТО, посилення двохсторонніх відносин з Німеччиною, Францією, Великою Британією [32].

На ці питання, викладені у проекті Стратегії національної безпеки повинна дати відповіді Воєнна доктрина (декларація державної політики у сфері військової безпеки) України – відкритий документ, що вказує на військово-політичну діяльність держави. Документ розроблявся Міністерством оборони за участю суспільно-політичних інституцій і не містить закритих тем. За результатами ознайомлення з обома актами можна дійти висновку, що вони дублюють один одного. Військова доктрина не дає відповіді про конкретні міри зі захисту національних інтересів України, а лише констатує, що захист повинен відбуватись в умовах позаблоковості і що в Україні не має зовнішніх ворогів. Цей документ знаходиться на черзі для затвердження Президентом України В. Януковичем [32-33].

У квітні 2011 р. Кабінет міністрів України затвердив Воєнну доктрину країни, не дочекавшись проекту Стратегії національної безпеки і оборони, як і Стратегії реформування і розвитку Збройних Сил України. Документ викликав багато запитань у експертів та фахівців. Президент В. Янукович ще у листопаді 2010 р. заявив про необхідність розробки нової редакції Воєнної доктрини, де основна ціль заявити про позаблоковий статус України. Попередня Воєнна доктрина була прийнята 2004 р. і передбачала кінцеву мету – вступ до НАТО та євроатлантичну інтеграцію [33].

1 липня 2010 р. був прийнятий Закон "Про основи внутрішньої і зовнішньої політики", де у першому розділі ст. 11 проголошено, що Україна є позаблоковою державою, не бере участі у військово-політичних блоках, буде продовжувати конструктивне партнерство з НАТО та іншими блоками, забезпечувати інтеграцію до ЄС [34, с. 527]. Слід зазначити, що вказаний закон вніс зміни до ст. 6 та 8 ЗУ "Про основи національної безпеки України" виключивши слова "євроатлантичне партнерство" і "Організація Північноатлантичного договору" [35, с. 351].

17 листопада 2010 р. Рада національної безпеки і оборони України прийняла рішення "Про виклики і загрози національній безпеці України в 2011 р.", яке 10 грудня 2010 р. було затверджене відповідним Указом Президента України. У рішенні РНБОУ у військовій сфері згадуються наступні кроки по державному забезпеченню національної безпеки: врегулювання придністровського конфлікту; розробка концепції українсько-румунських відносин; належне фінансування ЗС України; розробка нової Воєнної доктрини, проекту Стратегічного оборонного бюлетеня і Державної комплексної програми реформування і розвитку ЗСУ на 2011–2015 рр.; розробка Державної програми розвитку озброєння і військової техніки ЗСУ на 2011–2015 рр.; впровадження Єдиної автоматизованої системи управління ЗСУ і перехід систем зв'язку ЗСУ на цифрові засоби; підвищення грошового забезпечення військовослужбовців ЗСУ; розробка нової редакції Стратегії національної безпеки України, створення єдиної загальнодержавної системи протидії кіберзлочинності [36].

Послідовність впровадження стратегічних військово-оборонних та безпекових документів передбачає логічність кроків у розробці та прийнятті спочатку концепції, потім стратегії, згодом доктрини, після цього прийняття стратегічного оборонного бюлетеня і державних програм. На даний час в Україні Воєнна доктрина не набула чинності, тому країна не має відповідей на зовнішні військові виклики та загрози національній безпеці, відсутня програма державного забезпечення військової безпеки, проведення підготовки до військового захисту. Це третя Воєнна доктрина України, дві попередні були прийняті 1993 р. та 2004 р.

Отже, декларативність військово-політичних намірів української влади, на тлі яких знижується обороноздатність збройних сил, їх спроможність дати адекватну військову відсіч (крайня міра) агресорові у сучасних геополітичних умовах. Відсутність дієвих гарантій забезпечення національної

безпеки України у військовій сфері вказує на слабкість позиції України на можливому театрі військових дій. Військово-політична ситуація вимагає посилення оборонної та безпекової могутності від сучасних держав, а особливо для позаблокових країн, які можуть надіятись тільки на свої власні сили і ресурси. Далекоглядна військова стратегія потребує мобілізації військової і цивільної науки.

Список використаних джерел

1. Лукас Е. Нова холодна війна. Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу / Е. Лукас. – К.: Темпора, 2009. – 488 с. 2. Горбулін В. Литвиненко О. Великий сусід визначився. Що робити Україні далі? Дзеркало тижня. – 2009. – № 35(763) – С. 5. 3. Горбулін В., Литвиненко О. Національна безпека: український вимір / В. Горбулін, О. Литвиненко. – Київ: Інтертехнологія, 2008. – 104 с. 4. Горбулін В.П. Без права на покаяние / В. П. Горбулін / Изд. Defens Express Librery і "Фоліо" Харків – 2009. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.defense-ua.com/tus/hotnews/?id=28320>. 5. Богданович В. Воєнна безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення / В. Богданович. – К.: 2007. – 322 с. 6. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою / Г. П. Ситник. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 408 с. 7. Ситник Г. П. Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: теорія і практика: дис. ... доктора наук:25.00.01 / Г. П. Ситник. – К., 2004. – 321 с. 8. Іващенко А. Нормативно-правове забезпечення стратегічного планування / Іващенко А., Вербицький С. // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1 (16) – С. 151. 9. Основні завдання раціонального розподілу обопонних ресурсів в рамках оборонного планування відповідно до принципів програмно-цільового підходу / [Шелест Є., Шевченко В., Федоренко Р., Невольніченко А., Бодрик Ю.] // Збірник наук. праць. – Вип. 2 (22) – К.:ННДЦ ОТ і ВБ України, 2004. – С. 86–95. 10. Управління оборонними ресурсами в Збройних Силах України / [Шевченко В., Шпура М., Федоренко Р. та ін. – К.:ННДЦ ОТ та ВБ України, 2002. – 84 с. 11. Радецький В. Г. Перспективи розвитку воєнного мистецтва на початку ХХІ-го століття/ В. Г. Раденький // Збірник наукових праць НАОУ – Труди академії. – К.: – 2005. – № 62. – С. 6–13. 12. Радецький В. Г. Деякі підходи до визначення змісту Воєнної доктрини України / В. Г. Радецький // Збірник наукових праць НАОУ – Труди академії. – К.: – 2005. – № 63. – С. 272–279. 13. Радецький В. Г. Погляди щодо перспективних напрямів розвитку воєнної стратегії України у наступному десятиріччі / В. Г. Радецький // Збірник наукових праць ОНДІ ЗС України. – Х.: – 2005. – Вип. 2 (20). – С. 21–29. 14. Горбулін В. П., Литвиненко О.В. Національна безпека: Український вимір / В. П. Горбулін, О.В. Литвиненко. – К.: ПНБ, 2008. – 101 с. 15. Хилько Л. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття "національна безпека" / Л. Хилько // Вестник Севастопольського державного технічного університету. – 2003. – № 50. – С.181–190. 16. Хилько Л. Визначення загроз національній безпеці в українській теоретико-політичній думці /Л. Хилько // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2004. – № 68–69. – С. 57–60. 17. Хилько Л. Концептуальні підходи до визначення шляхів забезпечення національної безпеки України / Л. Хилько // Політологічний вісник. – 2004. – №16. – С. 143–152. 18. Хилько Л. Військово-політичні та зовнішньополітичні аспекти національної безпеки України в передвиборчих програмах партій і блоків / Л. Хилько // Політологічний вісник. – 2002. – № 10. – С. 187–194. 19. Бірюченко А. Демократичний цивільний контроль над воєнною сферою у контексті національної безпеки України. ... дис. канд. політ. наук: "Основи національної безпеки держави (політичні науки)". – Київ, 2006. – С. 185. 20. Бодрук О. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти / О. Бодрук. – Київ, 2001. – 300 с. 21. Бодрук О. Ядерне роззброєння України у світлі нових світових тенденцій / О. Бодрук // Воєнна історія. – К.: 2003. – № 5–6. – С. 18–21. 22. Хасбулатов Р.И. Полураспад СССР. Как развалили сверхдержаву / Руслан Хасбулатов. – М.: Яуза-пресс, 2011. – 512 с. 23. Міністерство юстиції України. Офіційний сайт. Андрієва Тамара Володимирівна. Директор Департаменту правової експертизи міжнародних договорів. Історія членства України у СНД. 2003. Інтернет-ресурс. Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/55>. 24. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. № 55–ХІІ // Відомості ВР Української РСР. – 1990. – № 31. – С. 429. 25. Організація договору про колективну безпеку (ОДКБ). Офіційний сайт. Інтернет-ресурс. Режим доступу: <http://www.dkb.gov.ru/>, <http://www.odkb.gov.ru/prez/prez.pdf>. 26. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. 5.12. 1994 р. Верховна Рада України. Законодавство. Офіційний сайт. Інтернет-ресурс. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_158. 27. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною та Російською Федерацією. 14. 01.1998 р. Верховна Рада України. Законодавство. Офіційний сайт. Інтернет-ресурс. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_006. 28. Гриневецький С. Позаблоковість України в "мінливому світі" / Гриневецький Сергій // Дзеркало тижня. – № 36. – 8 жовтня 2011. – С. 4. 29. Харківська угода. Угода між Україною та Російською федерацією з питань перебування Чорноморського флоту РФ на території України. 21 квітня 2010 р. м. Харків. Текст угоди. Інтернет видання. Резонанс Волинь. Блог українська альтернатива. Інтернет-ресурс. Режим доступу: http://rezonans.volyn.net/blog/kharkivska_ugoda_povnyj_tekst/2010-04-28-38. 30. Дацька Н. Питання базування Чорноморського флоту РФ на території Криму у контексті Українсько-російських відносин / Дацька Наталія // Науковий блог НУ "Острозька академія". Офіційний сайт. Інтернет-ресурс. Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2010/pytannya-bazuvannya-chornomorskoho-flotu-rf-na-terytorii-krumu-v-konteksti-ukrajinsko-rosijskyh-vidnosyn/>. 31. Конституція України. 1996 р. Офіційне видання. Міністерство юстиції України. – К.: Вид-во "Право", 1996 – 63 с. 32. Стратегія національної безпеки України. Послання Президента України "Модернізація – наш стратегічний вибір". Додаток до розділу 4 "Україна в

посткризовому світі". 07.04. 2011 р. Офіційний сайт Президента України. Інтернет-ресурс. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/19738.html>. 33. Фурашев В. Проект нової військової доктрини України: керівництво до дії чи декларація? / Володимир Фурашев // Віче. Журнал Верховної Ради України. Офіційний сайт. Інтернет-ресурс. Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2674/>. 34. Закон України "Про основи внутрішньої і зовнішньої політики" // Відомості ВРУ. – 2010. – № 40. – С. 527. 35. Закон України "Про основи національної безпеки України" // Відомості ВРУ. – 2003. – № 39. – С. 351. 36. Рішення РНБОУ "Про виклики і загрози національній безпеці України в 2011 р.". 17 листопада 2010 р. Офіційне Інтернет-представництво Президента України. Інтернет-ресурс. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/12624.html>.

Богдан Левык

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВОЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НЕЗАВИСИМОЙ УКРАИНЫ: ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Статья посвящена формированию военной политики Украины в годы ее независимости. Проведено анализ достижений Украины после добровольного отказа от ядерного вооружения и подписания Будапештского меморандума, декларации о вне блоковости и постоянный нейтралитет, принятие "харьковских" угод 2010 г. Проанализировано новые редакции Стратегии национальной безопасности и обороны, Военной доктрины. Рассмотрено влияние пребывания Черноморского флота Российской Федерации на состояние безопасности Украины.

Ключевые слова: Украина, военная политика, военная безопасность, независимость, внеблоковость.

Bohdan Levyk

STATE ENSURANCE OF MILITARY SECURITY OF INDEPENDENT UKRAINE: MILITARY AND HISTORICAL ASPECTS

Article is devoted to the formation of the military policy of Ukraine in the years of its independence. The analysis of achievements of Ukraine after the voluntary renunciation of nuclear weapons and the signing of the memorandum, at Budapest Declaration of permanent neutrality, non-alignment and the adoption of "Kharkiv" deals 2010 Analyzed the new editorial strategy for national security and defence, military doctrine. The effect of staying the Black Sea fleet of the Russian Federation on the status of the bezpekovo environment.

Key words: Ukraine, military policy, military security, independent, non-alignment.